

Sluttrapport for prosjekt "Det er min kropp 2"

Prosjektansvarlige:

Aase Lyngvær Hansen

Line Beate Tveit

Unni Helland

Sammendrag

Forskning viser at flere døve enn hørende barn utsettes for seksuelle overgrep. Overgripere kan være nære voksenpersoner eller medelever i skole. I dag finnes det lite informasjonsmateriell for hørselshemmede om seksualitet og overgrep. Det er behov for slikt materiell. Foreldre og personale på skolene er ofte usikre på temaet, og helsepersonell etterspør tegnspråklige begreper innenfor dette området. Kommunikasjon med barn og ungdom om temaet blir vanskeliggjort på grunn av manglende språklige ferdigheter. Dette fører bl.a. til lite kunnskap om seksualitet, overgrep og om egne og andre sine grenser blant hørselshemmede barn og ungdommer.

Ved Møller kompetansesenter ble det i 2009 utviklet materiell for hørselshemmede barn fra 3 til 11 år (MIN kropp 3-6 & 7-11, dobbel DVD med veiledningshefte og billedbok). Dette materialet har fylt et behov for de som jobber med barn i slike sammenhenger.

Døve ungdommer fra 12 år og oppover har også behov for kunnskap om egen kropp og seksualitet. Forskning fra England viser at mange døve ungdommer hadde manglende kunnskap på dette området. Ved å gi döv ungdom og unge voksne kunnskap og innsikt i tema som berører kropp og seksualitet vil en kunne bidra til å styrke de unge og samtidig hindre at det begås overgrep.

Prosjektet “Det er min kropp 2” har hatt som formål å produsere relevant informasjonsmateriell om kropp og seksualitet tilpasset hørselshemmede ungdommer og unge voksne. Resultatet foreligger i form av en DVD med tittel “MIN kropp 12+” som henvender seg nettopp til denne målgruppen. Produktet vil også være til nytte for voksne som trenger tegn som gjør dem i stand til å diskutere tema som kjærlighet, seksualitet og eventuelle overgrep.

Produktet vil bidra til å forebygge overgrep blant døve ungdommer ved at de får direkte informasjon om seksualitet, grensesetting og overgrep. Det inviteres også til diskusjoner og refleksjoner rundt tema som tas opp på DVD-en. DVD-en er i tillegg til hjelp for voksne som skal formidle informasjon til hørselshemmet ungdom. Slik bidrar prosjektet til å forebygge seksuelle overgrep, stoppe overgrep og lindre barns og ungdoms smerter hvis de har vært utsatt for overgrep.

Bakgrunn for prosjektet

Forskning viser at flere døve enn hørende barn og ungdommer blir utsatt for seksuelle overgrep. Sett i forhold til en sammenlignbar undersøkelse som Folkehelsen har gjennomført blant befolkningen generelt, viser det seg at *tre ganger så mange døve* blir utsatt for seksuelle overgrep i barndommen som i kontrollgruppen. Alvorlighetsgraden av overgrepene er også større enn blant hørende barn og ungdom (Kvam, 1998, 2001a, 2001b og 2001c).

I 2009 utviklet Møller kompetansesenter med midler fra Helsedirektoratet informasjonsmateriell på tegnspråk med norsk tale om seksualitet, egne og andres grenser og overgrep. Målgruppen for dette materialet var barn fra 3 til 11 år (MIN kropp 3-6 & 7-11, dobbel DVD med veiledningshefte). Materialet ble godt mottatt både av voksne (foreldre, lærere, ansatte i elevhjem, helsepersonell med mer) og av barn, både døve og hørende.

Informasjon om kropp og seksualitet må være alderstilpasset, og vi så et stort behov for å lage materiell som kunne være tilpasset tegnspråklig ungdom og unge voksne. Nyere forskning fra England (Suter m.fl. 2009) viser at døve ungdommer hadde liten kunnskap om egen kropp og seksualitet. Medieoppslag de siste årene viser også at døve har vært utsatt for alvorlige overgrep.

Målsetting

Med dette prosjektet ønsker vi å møte hørselshemmet ungdom med materiell som er tilpasset dem. Vi ønsker å gi dem aldersadekvat kunnskap, som kan gi dem mulighet til å takle både ønskede og uønskede situasjoner som de måtte komme opp i. Det nye med vårt prosjekt er at vi i tillegg til å gi informasjon, bevisst får utviklet *begreper* (tegnpråk, tekst og tale) som er viktig for å kunne diskutere tema og øke kunnskapen om egen og andres seksuelle atferd. Dette kan også være med på å fange opp overgrep på et så tidlig tidspunkt som mulig. Vi ønsker å bidra til å forebygge overgrep blant døve og tunghørte ungdommer ved å gi dem informasjon direkte om seksualitet, grensesetting og overgrep, ved å invitere til diskusjoner rundt temaet og ved å gjøre formidling av informasjon lettere for foreldre, lærere og andre nærpersoner.

Målgruppe

Målgruppen er primært hørselshemmet ungdom og unge voksne. All informasjon er på tegnspråk med tale, og kan derfor også brukes av hørende ungdom. Produktene vil også være til nytte for voksne som trenger tegn som gjør dem i stand til å diskutere tema som kjærlighet, seksualitet og eventuelle overgrep.

Prosjektgjennomføring

Prosjektet startet opp i august 2009 og ble avsluttet i desember 2010.¹ Det ble nedsatt en prosjektgruppe som bestod av 5 personer, tre rådgivere fra utviklingsavdelingen ved Møller-Trøndelag kompetansesenter, en psykolog som daglig arbeider med hørselshemmede og en barnevernspedagog som arbeider på senter mot incest. Ansvar og roller i forhold til prosjektarbeidet ble fordelt (se vedlegg 1, Credits til DVD). Hovedansvaret for

¹ På grunn av tekniske utfordringer blir DVD-en ferdigstilt i februar 2011

prosjektgjennomføring har ligget på de tre rådgiverne fra Møller-Trøndelag kompetansesenter.

Mål for dette prosjektet var å lage en DVD for ungdom fra 12 år og oppover som skulle inneholde aldersadekvat informasjon presentert på en slik måte at det kunne fenge og vekke interesse. Vi laget en fiksjonsfilm der vi følger en gjeng hørselshemmede ungdommer i ulike situasjoner, der de bl.a. kommer inn på festing, nettbruk, kjærester, homofili, sex og seksuelle overgrep. Psykolog og barnevernspedagog i prosjektgruppa hadde ansvar for manus, vi leide inn en filmstudent som kameraansvarlig, en døv skuespiller som regissør og ansatte fra Utviklingsavdelingen ved Møller-Trøndelag utgjorde resten av filmcrewet. 6 døde ungdommer ble leid inn som skuespillere. På DVD-en blir filmklippene bundet sammen av to programledere som kommenterer aktivitetene til ungdommene, følger opp temaene som ungdommene berører, gir råd og faktainformasjon og oppfordrer til diskusjon. I tillegg har DVD-en "faktabokser" som gir saklig informasjon på tegnspråk med tale. Alle opptak med kommentarer av programlederne og med faktatekster i "faktaboksene" ble kvalitetssikret faglig innholdsmessig av fagpersoner, språklig og uttrykksmessig av språkkonsulenter. Illustrasjonene på DVD og cover ble satt bort til en profesjonell designer.

Det ble nedsatt en referansegruppe som bestod av 8 fagpersoner. Disse personene satt også i referansegruppe for "Det er min kropp 1" og har erfaring med denne type arbeid. Vi hadde møter med dem underveis, og de kunne uttale seg og gi råd i forhold til våre planer om innhold på DVD, og våre foreløpige produkter som ble vist etter hvert.

I november 2010 hadde vi en ferdig test-DVD med tittel *MIN kropp 12+*. Vi arrangerte et åpent landsdekkende kurs på Møller-Trøndelag kompetansesenter for fagpersoner og andre som jobber med hørselshemmede barn og ungdommer (se vedlegg 2, Kursomtale og program).

Resultater og resultatvurdering

Ut fra tilbakemeldinger fra ungdom som har sett test-DVD-en, fra fagfolk som har deltatt på kurs og fra referansegruppen opplever prosjektgruppen at vi har nådd målet vi satte oss, nemlig å lage informasjonsmateriell for hørselshemmet ungdom om kropp og seksualitet på en slik måte at de vil bruke materialet aktivt. Vi har også øket vår egen kompetanse innenfor dette fagfeltet.

Oppsummering

Med dette prosjektet håper vi å bidra til at flere hørselshemmede ungdommer får relevant kunnskap om egen kropp og seksualitet og at dette resulterer i færre overgrep. Vi ønsker også at produktet skal være til hjelp for voksne nærpersoner eller fagfolk som skal samtale med hørselshemmet ungdom om disse temaene. Når DVD-en *MIN kropp 12+* er ferdigstilt i februar 2011, vil vi informere om produktet på nettsider og i fagtidsskrift. Flere regionale ressursenter om vold og traumatisk stress har ytret ønske om å legge ut info om dette produktet på sine hjemmesider.

DVD-en kommer i salg på nettbutikken på Møller-Trøndelag kompetansesenter (<http://www.mamut.net/moller/>)

Litteratur:

Kvam, Marit Hoem (1998) *Dobbel risiko? Oppdager vi seksuelle overgrep hos barn med funksjonshemning?* Oslo: REDD BARNA-rapport nr. 1 1998

Kvam, Marit Hoem (2001a) *Seksuelle overgrep mot døve barn i Norge : en retrospektiv analyse av situasjonen i barndommen for 431 voksne døve*. Oslo: SINTEF Unimed, NIS helsetjenesteforskning (helse og rehabilitering)

Kvam, Marit Hoem (2001b) *Seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget

Kvam, Marit Hoem (2001c) "Seksuelle overgrep mot døve barn" i *Spesialpedagogikk* nr.10 2001

SINTEF Seksuelle overgrep mot døve barn: http://www.sintef.no/content/page1_826.aspx

Lastet ned 21.mai 2007

Sosial- og helsedirektoratet – god helse og sosial trygghet
http://www.shdir.no/psykiskhelse/psykiske_lidelser/vold_og_traumer

Lastet ned 23. mai 2007

Suter, Sarah, Wendy McCracken & Rachel Calam(2009) "Sex and realitonships Education: Potential and challenges Perceived by Teachers of the Deaf" i *Deafness and Education International* nr. 11 2009

Vedlegg 1 DVD-cover

Vedlegg 2 Credits på DVD-en MIN kropp 12+

Skuespillere:

André Bjørn Røine (Kjetil)
Minh Hung Lu (Ole)
Monica Wold (Layla)
Caroline Wroldsen (Lise)
Alexander Victor Wroldsen (Lars)
Caisanne Lund (Sara)
Nora Strand Sletteng (Ansatt på senter mot incest)

Programledere:

Beata Slowikowska
Ronny Patrick Jacobsen

Faktabokser:

Unni Helland
Randi Margrete Høidahl

Stemmer:

Thomas Hansen
Line Beate Tveit
Agate Thoresen
Camilla Jin Berg
Anne Grete Moxness
Einar Kjøl
Audun Nyhus
Terje Åsbakk
Torill Ringsø

Ide:

Chris Margaret Aanonsen

Manus:

Kristin Trane
Charlotte Fiskum

Språkkonsulenter:

Line Beate Tveit
Aud Karin Stangvik
Unni Helland
Nora Strand Sletteng

Illustrasjon/design:

Gudrun Haave

Foto og regi:

Nanna Henriksen
Tone Ervik
Ronny Patrick Jacobsen

Redigering:

Nanna Henriksen
Unni Helland
Line Beate Tveit
Olle Eriksen
Tone Ervik

Lyd:

Line Beate Tveit
Olle Eriksen

DVD-meny:

Olle Eriksen
Henning Andersen
Unni Helland

Prosjektleder:

Aase Lyngvær Hansen

Referansegruppe:

Anne Mette Volsing Dahl
Liv Strand
Ingri Zeiner-Henriksen
Arne Kristian Myhre
Jan Erik Haugdal
Kristin Trane
Elin Venås
Tore Solem

Takk til

ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering
Norges Døveforbund
Familien Ramstad
Kjersti Fageraas Øien
Skådalen kompetansesenter
Senter mot incest og seksuelle overgrep, Sør-Trøndelag

© Møller-Trøndelag kompetansesenter 2011

Vedlegg 3 Program Åpent kurs

MIN kropp - Forebygging og oppfølging av seksuelle overgrep

Fra bekymring til handling

Åpent kurs på Møller kompetansesenter onsdag 17. november kl. 10-17

10.00 Hvorfor dette kurset? v/ Aase Lyngvær Hansen

10.30 MIN kropp 3-6 & 7-11 v/Line Beate Tveit

12.00 Lunsj

13.00 Seksuelle overgrep v/Anne Mette Dahl

14.00 MIN kropp 12+ v/ Line Beate Tveit

15.00 Fra bekymring til handling v/Reidun Dybsland

16.30 Oppsummering og diskusjon v/ Aase Lyngvær Hansen

Forelesere:

Reidun Dybsland, barnevernpedagog med mastergrad i barnevern og videreutdanning i veiledning. Hun har lang erfaring fra barnevernfeltet, og har også lang erfaring i veiledning og konsultasjon for ulike grupper av fagfolk. Hun vil gå inn på *hvordan* vi snakker med barn som har det vanskelig og vise til erfaring med samtaler med barn som opplever vold eller misbruk i nære relasjoner.

Anne Mette Volsing Dahl, helsesøster ved Rådgivingskontoret for hørselshemmede i Oslo. Hun arbeider med døve barn og ungdommer og har lang erfaring i samtaler med tegnspråklige barn. Hun vil gå inn på hvordan vi kan forebygge og hindre at overgrep skjer.

Line Beate Tveit arbeider på utviklingsavdelingen ved Møller kompetansesenter med utvikling av læremidler. Hun var med i prosjektgruppa for produksjonene MIN kropp 3-6 & 7-11 og MIN kropp 12+. Hun er utdannet tolk og har i tillegg studiekompetanse innen språk og kommunikasjon (anvendt språkvitenskap).

Aase Lyngvær Hansen arbeider på utviklingsavdelingen ved Møller kompetansesenter med utvikling av læremidler. Hun var prosjektleder for produksjonene MIN kropp 3-6 & 7-11 og MIN kropp 12+. Hun er audiopedagog og har i tillegg hovedfag i filmvitenskap og doktorgrad i anvendt språkvitenskap.

Vedlegg 4. Referat fra Åpent kurs på SiNT, Statpeds intranett

Fra kurset "MIN kropp"

- Barn trenger kontinuerlig og alderstilpasset informasjon, støtte og opplæring i forhold til tema som gjelder kropp og seksualitet. Dette gjelder spesielt for døve barn som oftere enn hørende barn utsettes for overgrep.

Prosjektleder for "Min kropp" Aase Lyngvær Hansen og hennes gode medhjelper, tolken Ellen Johanne Holkesvik.

Slik åpnet Aase Lyngvær Hansen fra Møller kompetansesenter kurset "MIN kropp" – forebygging og oppfølging av seksuelle overgrep. Bakgrunnen for kurset er Møller kompetansesenters materiell "MIN kropp 3-6 & 7-11" samt "MIN kropp 12+" som lanseres ganske snart. Det er en god støtte for voksne i samtale med barn og unge om grensesetting, kropp og seksualitet.

Over 40 deltakere i auditoriet, samt andre interesserte over hele landet som fulgte kurset via internett, fikk en grundig innføring i materialet fra "MIN kropp". "MIN kropp" har også skapt interesse i utlandet, og det er allerede klart at Specialpedagogiska skolmyndigheten i Sverige skal lage en egen versjon på sitt språk. De var derfor representert på kurset for å lære mer.

Den vanskelige samtalen

Anne Mette Dahl, helsesøster på Rådgivningskontoret for hørselshemmede, foreleste om seksuelle overgrep og hvordan man kan forebygge at slikt skjer. Hun ble avløst av barnevernspedagogen Reidun Dybsland som snakket om den viktige, men vanskelige samtalen. Dybsland har lang erfaring med slike samtaler, og stilte spørsmålet; Hvorfor snakker vi ikke med barn om vanskelige ting? Hun pekte på årsaker som blant annet redselen for å ta feil, tabuer og synet på barns troverdighet.

Rollespill

Kursdeltakerne fikk også prøve seg på den vanskelige samtalen gjennom rollespill. Det er godt å ha prøvd seg i forkant med et rollespill den dagen man skal ha en vanskelig samtale med et barn på ordentlig.

I plenumsdiskusjonen på slutten av dagen ble det satt fokus på viktigheten av full språklig forståelse i forhold til barnet man snakker med. For selv om den hørende som prater med barnet kan ha et godt tegnspråk, kan det av og til være vanskelig å få fram nyansene i det man vil si.

Du finner mer informasjon om "MIN kropp" på www.statped.no/mollertrondelag